

Н. В. ЧОРНОБРИВА

викладач

Рокитнівське медичне училище

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФЕЛЬДШЕРІВ У ПРОЦЕСІ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

У статті розглянуто різноманітні аспекти професійної компетентності та професійної підготовки медичних працівників. Акцентовано увагу на їх практичній значущості. Виявлено механізми формування професійної компетентності в майбутніх фельдшерів у процесі виробничої практики на засадах компетентнісного підходу: процесуально-нормативні; організаційно-методичні; науково-дослідницькі; індивідуально-особистісні. Визначено характерні особливості підготовки медичних працівників, урахування яких у проведенні виробничої практики сприяє ефективнішому формуванню професійної компетентності: соціальна потреба професійної діяльності; специфіка вивчення фахових дисциплін, організація проведення освітнього процесу на підсилення практичної підготовленості; інтелектуалізація процесів самоактуалізації та постійного отримання знань та умінь; практична спрямованість на оволодіння й використання комп'ютерних технологій у навчальній та професійній діяльності. Активізацію самостійної діяльності майбутніх фельдшерів і підвищення її впливу на засадах компетентнісного підходу в процесі виробничої практики реалізовано у вигляді: організації очного, онлайнного режиму консультацій з кваліфікованими викладачами; надання доступу до фахової навчально-методичної та наукової літератури, навчальних посібників і підручників, електронних енциклопедії та довідкових систем, мультимедійних довідкових систем, відеоматеріалів і архівів; розробки електронних навчально-методичних матеріалів з виробничої практики.

Ключові слова: професійна компетентність, компетентнісний підхід, виробнича практика, підготовка медичних працівників, комп'ютерні технології.

У процесі державного реформування медичної галузі, переходу на нову тривірневу медичну допомогу виникає потреба в посиленні підготовки майбутніх фахівців для надання первинної медико-санітарної допомоги населенню на нових засадах. Це, як і інтенсивний розвиток сучасних перетворень медичної справи, підвищення вимог до виробничих функцій медичних працівників, зумовлені Концепцією розвитку галузі охорони здоров'я, вимагає відповідних змін у професійної освіти. Такі зміни повинні спиратись на поєднання традиційних методів навчання з новими освітніми технологіями, спрямованими, зокрема, на формування професійної компетентності майбутніх молодших медичних працівників на засадах компетентнісного підходу та особистісної орієнтації навчання, що передбачає індивідуальний стиль професійної діяльності майбутніх фахівців визначеного профілю.

Одним із значущих напрямів виконання поставленого завдання є підготовка майбутніх фельдшерів до професійної діяльності в процесі виробничої практики, що дає можливість привести у відповідність науку, освіту та

систему охорони здоров'я з урахуванням потреб здоров'я населення й професійної готовності майбутніх медичних працівників молодшого та середнього рівня до такого виду діяльності з кваліфікованим умінням приймати рішення, які покладені на їх професійний обов'язок, та фаховим виконанням поставлених завдань. Це передбачає: оновлення змісту, форм та методів професійно орієнтованого навчання; координацію навчально-виховної діяльності, що спрямована на формування професіоналізму майбутніх фельдшерів, адаптацію до сучасних умов професійної діяльності; професійну підготовленість до розв'язання реальних лікувально-практичних завдань [6].

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що різноманітні аспекти професійної компетентності та професійної підготовки медичних працівників розглядало чимало науковців. Так, феномен професійної компетентності як результат сформованих знань, умінь, навичок та професійно важливих особистісних якостей, досягнення професіоналізму через професійну компетентність вивчали Н. Баловсяк, О. Березюк, І. Букресєва, С. Вітвицька, О. Головка, О. Добудько, О. Дубасенюк, Л. Зеленська, М. Каплан, О. Касаткіна, О. Кривошеєва, М. Левківський, А. Маркова, Н. Мурована, В. Назаренко, Є. Павлютенкова, Ф. Петрова, С. Пільова, Ю. Пінчук, А. Присяжна, І. Родигіна, М. Рудіна, В. Саюк, Г. Селевко, С. Сисоєва, Л. Собко, В. Стрельников, А. Шишко, Р. Чубук, Н. Юдзіонок; концепції та шляхів модернізації підготовки майбутніх фахівців у навчальних медичних закладах – Н. Білім, І. Булах, Ю. Вороненко, Л. Воронова, О. Гуменюк, Т. Закусилова, О. Ковальчук, К. Куренкова, Ю. Лавриш, М. Лукащук, О. Маркович, С. Мухіна, Т. Павлюк, М. Попіль, Л. Супрун, І. Тарновська, З. Шарлович, М. Шегедина.

Вивчення теоретичних напрацювань дослідників із проблеми формування професійної компетентності майбутніх медичних працівників, зокрема фельдшерів, і вплив на неї виробничої практики, узагальнення власного практичного досвіду навчання майбутніх фельдшерів у процесі виробничої практики на засадах компетентнісного підходу надало змогу виявити суперечності, що доводять необхідність удосконалення професійної підготовки визначеної категорії фахівців, зокрема: між вимогами суспільства до професійної підготовки майбутніх фельдшерів у процесі виробничої практики, і наявним рівнем такої підготовки, яка потребує постійного вдосконалення; потребами в майбутніх фельдшерах з високим рівнем професійної компетентності, якої набувають у процесі виробничої практики, та станом особистісної готовності до такого процесу; необхідністю використання компетентнісного підходу до організації й проведення виробничої практики майбутніх фельдшерів і наявним станом її проведення. Тобто ця проблема ще не є достатньо вивченою, а її актуальність та об'єктивна потреба у формуванні професійної компетентності майбутніх медичних працівників молодшої та середньої ланки під час виробничої практики зумовлюють *мету статті* – розглянути основи професійної підготовки майбу-

тніх фельдшерів у процесі виробничої практики на засадах компетентнісного підходу.

Поняття “компетентності” є системним, має свою структуру, рівні, функції, своєрідні характеристики та властивості. Науковці розглядають його як інтегровану систему знань, умінь, навичок, здібностей і цінностей, яка необхідна для професійної та соціальної діяльності й розвитку особистості випускників і яку вони зобов’язані засвоїти та продемонструвати після завершення частини або всієї навчальної програми. Майбутні медичні працівники, як і інші сучасні висококваліфіковані фахівці, повинні: володіти необхідною теоретичною інформацією (знання); бути здатними застосувати їх на практиці (уміння); доводити ці знання й уміння до автоматизму (навички) [1].

У зв’язку з вимогами сучасного суспільства в підготовці в умовах вищої та професійної освіти компетентного фахівця зі сформованими навичками самоосвіти й самостійної творчої діяльності широкого застосування набуває компетентністний підхід, який зміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку здатності практично діяти та творчо застосовувати набуті знання й досвід у різних ситуаціях відповідно до сукупності компетенцій, що впливають на рівні професійних знань залежно від поставленої перед навчальним процесом мети. Від викладачів це вимагає зміщення акцентів у своїй діяльності з інформаційної до організаційно-управлінської складової. Тобто переходу від ролі, так би мовити, “ретранслятора знань” до організатора освітньої діяльності. Водночас повинна змінюватися й поведінка студента – від пасивного засвоєння знань до дослідницько активної, самостійної та самоосвітньої діяльності. Сам освітній процес набуває наповнення розвивальною функцією, що стає інтегрованою характеристикою навчання й включає знання, уміння, навички, ставлення, досвід діяльності та поведінкові моделі особистості [2].

Компетентністний підхід сприяє поєднанню професійної освіти й потреб ринку праці, від чого залежить замовлення на фахівців від роботодавців, тобто це підхід, за якого результати освіти визнаються значущими за межами системи освіти [3].

В умовах застосування компетентнісного підходу при підготовці медичних працівників особливого значення набуває виробнича практика. Адже саме в процесі виробничої практики майбутні медики набувають практичних умінь надавати ефективну медичну допомогу всім верствам населення, ефективно виконувати свої функціональні обов’язки, здійснювати комплексний догляд за хворими згідно із сучасними вимогами.

Набуття практичної кваліфікації надає змогу майбутнім фахівцям володіти певними знаннями, уміннями та навичками, що необхідні для його плідної професійної діяльності, які вони реалізують у своїй роботі, а оволодіння професійними компетентностями дозволить фахівцям постійно саморозвивається й виходити за межі своєї дисципліни [5].

Механізмами формування професійної компетентності в майбутніх фельдшерів у процесі виробничої практики на засадах компетентнісного підходу виступають:

- процесуально-нормативні: опанування державних стандартів підготовки в медичній галузі, нормативно-навчальної документації, навчальних планів підготовки, програм навчальних дисциплін (нормативних, вибіркових);
- організаційно-методичні: оволодіння стійкими та системними знаннями з природничо-гуманітарних і фундаментальних та клінічних дисциплін і вміле їх застосування в процесі виробничої практики, змістом навчальних дисциплін, комп'ютерно-методичним забезпеченням практично-професійної діяльності, навчально-практичною діяльністю та формами, методами й засобами навчання, професійними здібностями для виконання діяльності майбутніх фельдшерів;
- науково-дослідницькі: оволодіння специфікою вивчення фахових дисциплін, змісту навчальних матеріалів і форм та методів підготовки, принципів навчання з урахуванням їх цілей, професійно-дослідницькими знаннями для формування наукового мислення, фаховими вміннями виконання дослідницьких завдань із застосуванням наукових методів тощо;
- індивідуально-особистісні: формування стійких інтересів до професійної діяльності, інтегрованих та аналітичних умінь проектування своєї діяльності, прогностичних і системотвірних здібностей, важливих для самовдосконалення особистості, мотивованого прагнення до самонавчання й самоосвіти, суспільної та особистісної значущості, професійно значущих якостей до сформованості професійних знань, умінь і навичок.

Аналіз психолого-педагогічних джерел, нормативних документів з організації освітнього та виховного процесів медичних навчальних закладів і власний досвід надають змогу визначити характерні особливості підготовки медичних працівників, урахування яких у проведенні виробничої практики сприяє ефективнішому формуванню професійної компетентності майбутніх фельдшерів:

- соціальна потреба в професійній діяльності майбутніх медичних працівників, зокрема фельдшерів. Соціальне замовлення змінюється з розвитком суспільства, відповідно, виникає потреба в удосконаленні та реформуванні системи охорони здоров'я. Вона відображається в загальній меті системи охорони здоров'я: удосконалення системи підготовки та перепідготовки медичних працівників, забезпечення всебічного особистісного розвитку, підготовленості майбутніх фахівців до успішного виконання своїх професійних обов'язків;
- специфіка вивчення фахових дисциплін, організація проведення освітнього процесу на посилення практичної підготовленості майбутніх фельдшерів, включаючи самоактуалізацію, самоосвіту, саморозвиток майбутніх фахівців;
- інтелектуалізація процесів самоактуалізації та самостійного отримання знань і вмінь, оволодіння ними, тобто усвідомлене набуття та збага-

чення професійними знаннями, систематизація отриманих знань і їх інтеграція у фахові надбання, раціональне спрямування діяльності на фаховий розвиток, самореалізацію й особистісне становлення як фахівця, самоактуалізація у вирішенні нестандартних рішень у процесі професійної діяльності;

– практична спрямованість на оволодіння та використання комп'ютерних технологій у навчальній та професійній діяльності.

Молодший медичний працівник сьогодні виконує багато самостійних функцій. Він є помічником і партнером лікаря, до чиїх обов'язків входить таке: збір інформації про пацієнта; вивчення проблем та потреб хворого; планування й реалізація планів лікування хворих відповідно до консультацій лікаря; інформування лікаря про зміни в здоров'ї пацієнта; активна участь у обходах хворих спільно з лікарем; реалізація призначень лікаря як у діагностичних, так і в лікувальних заходах; виконання посадових обов'язків та співпраця з фахівцями інших галузей охорони здоров'я. Відтак, діяльність молодших спеціалістів з медичною освітою поступово змінюється, на зміну традиційній практиці приходять нові види допомоги, пов'язані не лише з хворобами або патологічними станами, а й з проблемами збереження та підтримки індивідуального й суспільного здоров'я [4]. Сфера діяльності медичного працівника молодшої та середньої ланки постійно розширюється згідно з новими вимогами до якості підготовки фахівців охорони здоров'я та включає дедалі більше медичних процедур, які раніше не входили до їх компетенції. Сучасна клінічна практика потребує фахівців, які володіють новітніми методиками обстеження й догляду за хворими, надання відповідних медичних послуг згідно з європейськими вимогами.

Все це змушує медичні заклади освіти більше уваги приділяти формуванню в майбутніх фахівців готовності до самостійності та постійного професійного самовдосконалення. Виробнича практика надає всі умови для цього.

У своїй роботі активізацію самостійної діяльності майбутніх фельдшерів і підвищення її впливу на засадах компетентнісного підходу в процесі виробничої практики ми реалізували у вигляді організації очного, онлайн-режиму консультацій з кваліфікованими викладачами; надання доступу до фахової навчально-методичної та наукової літератури, навчальних посібників і підручників, електронних енциклопедій і довідкових систем, мультимедійних довідкових систем, відеоматеріалів та архівів; розробки електронних навчально-методичних матеріалів з виробничої практики ("Методичні рекомендації з виробничої практики", спецкурс "Виробнича практика" тощо) для активного вивчення й узагальнення практично-професійного досвіду.

Висновки. Таким чином, формування професійної компетентності майбутніх фельдшерів у медичних закладах освіти, зокрема в процесі виробничої практики, на засадах компетентнісного підходу характеризується: комплексною системою підготовки майбутніх фельдшерів до профе-

сійної діяльності: мета, зміст, завдання, форми, методи й засоби організації навчально-виховного процесу; технології та методики навчання під час виробничої практики, які передбачають оволодіння майбутніми фельдшерами системою теоретичних знань, системою цінностей у наданні кваліфікованої допомоги пацієнтам, спеціальними вміннями, системами практичних навичок для догляду за хворими; професійною спрямованістю майбутніх фельдшерів на поглиблення професійних вмінь і навичок, власного професіоналізму (структурування й акцентування навчального матеріалу для формування професійної готовності з відповідним рівнем компетентності; формування професійних компетенцій, творчих інтересів, цілеспрямованості на фахову реалізацію; упровадження ефективних методик і технологій навчання з використанням інтерактивних технологій за вдосконаленими фаховими програмами, принципами, підходами; актуалізація професійних навичок для впровадження різноманітних прийомів і нових методів, технологій фахової роботи; використання аналітичних та організаційних здібностей для застосування інновацій у власній системі роботи; упровадження навченості впродовж усього життя до нових знань, умінь і навичок із практичним залученням їх у фаховій діяльності).

Список використаної літератури

1. Бально-рейтинговая система оценки компетенции как фактор мотивации в формировании профессиональной готовности выпускника медицинского вуза / В. И. Кошель, А. Б. Ходжаян, Н. В. Агранович, И. В. Кошель. *Медицинское образование и вузовская наука*. 2015. № 1 (7). С. 20–25.
2. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23–30.
3. Калаур С. М. Доцільність використання акмеологічного підходу у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів у ВНЗ. *Акмеологія в Україні: теорія і практика*. 2010. № 1. С. 105–111.
4. Кравченко О. П. Гуманізація навчально-виховного середовища медичного коледжу як основа формування професійної етики майбутніх медичних сестер. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи* : зб. наук. пр. Київ : Видавець Лисенко М. М., 2012. Вип. 4. С. 147–154.
5. Морська Л. І. Методична система підготовки майбутнього вчителя іноземних мов до використання інформаційних технологій у навчанні учнів : монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. Гнатюка, 2007. 243 с.
6. Чорнобрива Н. В. Теоретичні засади підготовки майбутніх фельдшерів до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу. *Науковий вісник Чернівецького нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича. Серія: Педагогіка та психологія*. Чернівці, 2015. Вип. 987. С. 135–142.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2017.

Чорнобривая Н. В. Профессиональная подготовка будущих фельдшеров в процессе производственной практики на принципах компетентностного подхода

В статье рассмотрены различные аспекты профессиональной компетентности и профессиональной подготовки медицинских работников. Акцентировано внимание на их практической значимости. Выявлены механизмы формирования профессиональной компетентности у будущих фельдшеров в процессе производственной практики на основе компетентностного подхода: процессуально-нормативные; организа-

ционно-методические; научно-исследовательские; индивидуально-личностные. Активизацию самостоятельной деятельности будущих фельдшеров и повышение ее влияния на основе компетентностного подхода в процессе производственной практики реализовано в виде: организации очного, онлайн-режима консультаций с квалифицированными преподавателями; предоставления доступа к профессиональной учебно-методической и научной литературе, учебным пособиям и учебникам, электронным энциклопедиям и справочным системам, мультимедийным справочным системам, видеоматериалам и архивам; разработки электронных учебно-методических материалов по производственной практике.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, компетентностный подход, производственная практика, подготовка медицинских работников, компьютерные технологии.

Chernobryva N. Future Medical Assistants Professional Preparation During the Production Practice on the Competent Approach Basis

Various aspects of professional competence and medical staff professional training are reviewed in the article. The attention is focused on their practical significance. The following mechanisms of forming future medical assistants professional competence in the process of production practice on the competence approach basis are revealed: procedural-normative; organizational and methodical; scientific research; individual-personal. The characteristic features of the medical workers training, considering which during conducting industrial practice contribute to a more effective formation of professional competence, are defined: professional activity social need; the specificity of the studying professional disciplines, the organization of conducting the educational process to enhance practical readiness; intellectualization of self-actualization and independent knowledge and skills acquisition processes; practical orientation on mastering and usage of computer technologies in educational and professional activity. Activation of independent future paramedics activity and increasing its influence basing on the competent approach during the production practice is realized in the following forms: organization of an on-line, one-time consultation regime with qualified instructors; providing access to specialized educational and scientific literature, manuals and textbooks, electronic encyclopedias and reference systems, multimedia reference systems, video materials and archives; development of electronic teaching materials on industrial practice.

Key words: professional competence, competence approach, industrial practice, training of medical workers, computer technologies.